

A legújabb keresztnévdívat Budapesten

1. A névdívat — de fokozott mértékben talán a keresztnévdívat — a névadók vágyaival, esztétikai-eufonetikai érzéseivel, hagyománytiszteletével, újdonság iránti törekvésével, egyszóval az egyén értékrendszerével szoros kapcsolatban áll.

Magam több alkalommal rögzítettem a mindenkori budapesti keresztnévdívatot, s jelen alkalommal az alábbi vázlatos névdívatfelmérésre nem is vállalkoztam volna, ha a konferencia előadásainak anyagát áttekintve ezek között valamilyen hasonló előadás- vagy hozzászólástémát észrevettem volna. A tematika hiányát látva, hozzászólásommal ezt a napirendi egyenlőtlenséget kívánom feloldani.

Jelen alkalommal is a budapesti VIII. kerületi anyakönyvek adataiból indultam ki. Ugyanebből a kerületből való kitekintés módszerét alkalmaztam már korábban más évjáratokat illetően is (vö. 1895—1899, 1945—1949 és 1959-re nézve: *NytudÉrt.* 26. sz; 1962-re nézve: *Nyr.* LXXXVIII, 92—106; 1966—1967-re nézve: *Nyr.* XCII, 149—159; 1972-re nézve: *Nyr.* XCVIII, 5—13).

Ezúttal igen igen csekély névhalmazt vettem alapul: 350 férfi- és 350 női nevet az 1979-es évjárat (VIII. kerületi) születési anyakönyvéből. Az érintett anyakönyvben nagy számban találhatók vidéki szülők gyermekének adatai is: ezeket természetesen statisztikailag nem vettem számba; csak összehasonlítási céllal vettem figyelembe néhány jellegzetességét a vidéki szülők névadási szokásának.

2. A fenti kisszámú minta alapján a névgyakoriságot illetően a következő végeredményre jutottam. A férfinevek gyakorisága: Zoltán (29 újszülött neve), Attila (24), Péter (22), Gábor (21), András (19), Balázs (16), László (13), Csaba (11), István (11), Tamás (10), Róbert (9), Ferenc (8), Gergely (8), Zsolt (8), Dániel (7), János (7), József (7), Dávid (6), Krisztián (6), Richárd (6), Ádám (5), Imre (5), Béla (4), Márton (4), Viktor (4), Ákos (3), Árpád (3), Bálint (3), Bence (3), Károly (3), Kristóf (3), Lajos (3), Levente (3), Norbert (3), Roland (3), Sándor (3), Szabolcs (3), Szilárd (3), Tibor (3), Endre (2), Barnabás (2), György (2), Gyula (2), Kálmán (2), Márk (2), Miklós (2), Olivér (2), Ágoston, Armand, Arnold, Benjamin, Berény, Botond, Enchagt, Gergő, Haysam, Henrik, Kornél, Marcell, Mátyás, Mihály, Rachid, Rudolf, Solt, Szilveszter, Teodor, Zénó, Zóra, Zsigmond (1—1).

A női nevek gyakorisága:

Krisztina (19), Andrea (17), Mónika (14), Katalin (12), Ágnes (11), Anna (11), Anita (10), Erika (10), Szilvia (10), Eszter (9), Dóra (8), Judit (8), Tímea (8), Zsuzsanna (8), Réka (7), Zsófia (7), Anikó (6), Bernadett (6), Brigitta (6), Erzsébet (6), Éva (6), Adrienn (5), Barbara (5), Beatrix (5), Gabriella (5), Mária (5), Orsolya (5), Csilla (4), Edit (4), Ildikó (4), Ivett (4), Viktória (4), Anett (3), Anna-

mária (3), Beáta (3), Edina (3), Enikő (3), Hajnalka (3), Noémi (3), Nóra (3), Olga (3), Petra (3), Renáta (3), Boglárka (2); Emese (2), Fanni (2), Gyöngyvér (2), Júlia (2), Klára (2), Magdolna (2), Melinda (2), Nikolett (2), Nikoletta (2), Regina (2), Rita (2), Sarolta (2), Tünde (2), Veronika (2), Viola (2), Zita (2), Zsuzsa (2), Angéla, Babett, Blanka, Diána, Etelka, Fatima, Flóra, Florance, Fruzsina, Georgina, Gertrúd, Gyöngyi, Györgyi, Henriett, Henrietta, Ilona, Imola, Janka, Kata, Korinna, Lilla, Linda, Livia, Margit, Mariann, Marianna, Mirjam, Rózsa, Stefánia, Szandra, Vera, Vivien (1—1).

A névgazdagság szempontjából megállapítható, hogy a női nevek esetén 93-féle, a férfinevek esetén 69-féle név szerepel a mintául vett 350—350 név között. Ez viszonylag magas névgazdagságra utal. A női nevek körében sokkal magasabb a névgazdagság (egy névféleséget átlagosan csak 3,76 csecsemő visel). Minthogy a férfinevek körében kisebb a névgazdagság, ezeknél sokkal több csecsemő kapott úgynevezett tömegneveket.

Milyen változás állt be húsz év alatt a névgyakoriságban? A leggyakoribb 10-10 keresztnév 1959-ben a következő volt. Férfinevek: *László, István, József, János, Ferenc, Sándor, Gábor, Zoltán, György, Tibor*; női nevek: *Éva, Zsuzsanna, Mária, Katalin, Ágnes, Judit, Erzsébet, Ildikó, Ilona, Edit*. A férfinevek esetében a 20 évvel korábbiak közül 4 (*Zoltán, Gábor, László, István*), a női nevek esetében 2 (*Katalin, Ágnes*) található még ma is a leggyakoribb 10 név között.

3. Elhagyva a kissé száraznak, számfelsorolásaival fárasztónak tűnhető névgyakorisági témakört, próbáljunk kissé a névadás mögött meghúzódó emberi törekvések területén is tájékozódni — már amennyire csekély számú adatunk ezt megengedi.

Vajon szokásban van-e még a szülők nevének átörökítése az újszülött nevébe (vagy esetleg ennek második nevébe)? A mai szülők, mint fiatalok, korántsem szakítottak teljesen a családi hagyományokkal, az apa nevének újraszereplése az újszülött fiú nevében, s az anya nevének ugyanilyen szereplése kislánya nevében ma is előfordul. A szülők neve öröklődhet az újszülött első vagy második nevében, sőt a szülők második neve is öröklődhet az újszülött első vagy második nevében. Sokkal magasabb fokú százalékosan a névátörökítés a fiúgyermekes esetében (az összes névátörökítési formában együtt megközelítően 24%). A leánygyermekes csak 11,4%-ban öröklök anyjuk valamelyik nevét. A névátörökítésnek egy-két különleges esete is példát találtunk. Egy apa, kinek keresztnéve *Remény* volt, leánygyermeké számára a *Reményke* név bejegyzését kérte. Egy *Rezső* nevű apa fia *Rudolf* lett.

A lakóhely szerinti szokásokat nem elemeztem, jóllehet még ma is igen sok budapesti kerületből jönnek szülni a VIII. kerületi klinikákra, szülőotthonokba. A VIII. kerületi anyakönyvbe bekerült vidékiek névadási szokásait nagyobb vonásaiban áttekintve csak néhány, a fővárosi névadási gyakorlattól eltérő vonásra mutathatunk rá: egyrészt a vidékiek a Budapesten kialakuló névdivatot bizonyos fáziseltolódással követik (a néhány évé Budapesten leggyakoribb női keresztnév, az *Andrea* név használata most mutat gyakorisági maximumokat vidéken, s néhány év múlva ugyanez lesz érvényes feltehetően a Budapesten ma leggyakoribb *Krisztina* névre), másrészt egyes vidéki körletekben még jobban fennmaradt egy-egy nagyapánk idejében gyakori keresztnév (*József, Lajos* stb.). A vidék alatt — összehasonlítási anyagunkban — kisebb helyeket kell érteni (Dunaharaszti, Halásztelek stb.), mivel vidéki város — ahol

helyi kórház van — szülészetileg többnyire el tudja látni a szülőanyákat. Egy azonban kijelenthető: vidéken korántsem használnak ún. „vidékiek” névhangulatú neveket.

Egy sajátos névadás-szociológiai jelenség hatását is igazolni tudjuk: az azonos kórteremben szülő anyák körében a névválasztási utánzócsellek hatására érvényesülhet. Többször megfigyelhető, hogy szokatlan vagy legalábbis ritka nevű csecsemő névbejegyzése mellett egy ugyanilyen nevű csecsemő névbejegyzése áll — jöllehet a kórházi jegyzőkönyvek anyagát nem elemeztük, nagyon valószínű, hogy ilyen esetben két szülőanya névadási egymásrahatásáról van szó. Az 1979/1127-es bejegyzési számon levő *Rita* nevű újszülött mellett, az 1979/1129-es számon egy ugyanilyen nevű újszülöttet találunk, az 1979/1584 és 1585-ös egymás melletti bejegyzések két azonos nevű kislány, két *Noémi* adatait tartalmazzák. Számos további adatot idézhetnénk. Több esetben a véletlen megtévesztő játékaról is szó lehet, de nemegyszer egymásrahatással kell számolnunk. Gyakran értelmiségi és nem értelmiségi szülők közötti egymásrahatás érvényesül.

Társadalmi osztályok, rétegek, etnikai csoportok névadási szokásainak elkülönített vizsgálatához adataink száma elégtelen. Az azonban tény, hogy ilyen részalmazok szerint szokásbeli különbségeket találhatnánk. Új, szokatlan nevek kezdeményezése többnyire értelmiségi szülők „akciója”.

A névhangulat szempontjából a következő csoportokra tagolhatjuk névanyagunkat: tömegnevek, ritka (szokatlan) nevek, magyar nemzeti nevek (finnugor etimonú, a magyar történelmi múlttal szoros kapcsolatban levő, az irodalmi névadással ilyen hangulatot nyert nevek), vallásos reminiscenciát ébresztő nevek, régies (archaikus) csengésű nevek, hangzásuk miatt tetszetős nevek, idegen eredetű (ezt hangzásukkal is tükröző) nevek, vidékiek nevek.

A fenti kategóriák természetesen nem különíthetők el élesen: így a *Boglárka* név a magyar nemzeti nevek csoportja mellett a ritka nevek csoportjába is besorolható. Vannak persze olyan nevek, amelyek az idegen eredetű nevek és a ritka nevek csoportjába sorolhatók párhuzamosan: talán ezt a két névkategóriát köti egymáshoz a legtöbb közös szál. Mit említsünk itt példaként? *Vivien* vagy (egy vidéki szülő gyermeke) *Felicián* tartozik ide? Igen. De az idegen eredetű nevek jelentős részét általában kettősen „kódolhatjuk”. A névhangulati besorolás tehát két szinten, két tengelyen történhet: 1. a gyakoriság és a ritkaság tengelyén és 2. az egyéb névhangulati kategória tengelyén.

De nézzük röviden a többi névhangulati kategóriát is! Van-e a vallásos hangulatú nevek iránt kimutatható érdeklődés? Ezzel hozható talán kapcsolatba a *Krisztina*, valamint a *Krisztián* nevek rendkívüli kedvelése, de e név gyakorisága mögött a szokatlan hangzás varázsa is állhat. Részből ilyen hangulatúak az őszösvetségi bibliai nevek: *Dániel*, *Dávid*, *Benjámin*, *Noémi* stb. — Érdekes néhány vidékiek hangulatú név felmerülése, ilyen pl. a *Bence* név, és érdekes az is, hogy néhány szinte kiveszett (falun még élő) név, talán éppen ilyen alapon válik ismét közkedvelté, ill. jól halad ez úton: pl. *János*. Egy-egy idegen név használatba kerülése esetleg azért is bekövetkezhett, mivel ez a név régies, archaikus voltával is tetszést arat a névadónál. Ilyen mellékhangulata lehet a *Norbert*, a *Borbála* stb. névnek. (A *Barbara* azonban már csak idegenségével hat.) — A jó hangzás — minden egyéb megfontolástól függetlenül — szintén sok névadó szülőt késztet adott név választására. Például hangzásilag előnyös kezdet az *an-* fonémaegyüttes (*Anita*, *Angéla*, *Andrea*, *Anett* — *András*). Szintén eufonetikai okokra vezethető vissza a túl hosszú nevek kerülése,

ami 2-3 évtizede még nem jelentkezett tünetként. Ma már alig van *Annamária*, és a *Zsuzsanna*, valamint a *Katalin* nevek mellett polgárjogot nyert, sőt szaporodik a *Zsuzsa* és a *Kata* névalak. Az alliteráló névkezdetet mind a vezetéknév — keresztnév, mind az első keresztnév — második keresztnév viszonylatában manapság rendkívül kerülik.

Miként az iménti példák is érzékeltetik, a névhangulat — egy-egy névre leszűkítetten szemlélve, ily módon megállapítva — önmagában még nem messze-mutató jelenség, de azzá válhat, mihelyst egy adott közigazgatási egység (egy kerület, egy város, a főváros) teljes keresztnévanyagában tükröződő névhangulati „színképet” (névhangulat-megoszlási képet) fogjuk vallatóra. Amikor a 40-es évek során a budapesti keresztnévanyagban növekedett az ún. „ősmagyar” nevek száma — ez fontos tünet volt az akkori színképen belül, ma első-sorban az „idegen eredetű nevek” sávja erős. Ezen idegen csengésű nevek mindegyikének persze még nincs feltétlenül erős névhangulata, J. SOLTÉSZ KATALIN szerint a névhangulat csak bizonyos kis fáziseltolódással jelentkezik a terjedési tendencia kezdetéhez viszonyítva. Jelen alkalommal nem vállalkozhattunk a névkészlet névhangulati arányainak elemzésére, de ez igen tanulságos kultúrmorfológiai adat; s különösen érdekes következtetések származhatnak egy ilyen elemzésnek a múltba visszanyúló, szabályosan időszakos elvégzéséből.

BÜKY BÉLA